

URGANCH SHAHRIGA KIRIB KELUVCHI AVTOTRANSPORTLAR OQIMINI

BAHOLASH VA PRAGNOZ QILISH

Sattarov Ne'matjon Azatbayevich

UrDU "Qurilish" kafedrası PhD., dotsent.

e-mail: nemat0780@mail.ru.,

Jumaniyazov Javohir Yarashbek o'g'li

jumaniyozovjavohir739@gmail.com

Annotatsiya:

Dunyoda shahar ko'cha-yo'l tarmog'ining o'tkazuvchanlik qobiliyatini oshirish, harakatni to'g'ri tashkillashtirish va harakat xavfsizligini ta'minlash bugungi kunda dolzarb masalalaridan biriga aylanib bormoqda. Jumladan Respublikamiz turli viloyatlar va shaharlarida transport oqimi va tirbandliklarning oshishini aytishimiz joizdir. Shunday ekan, mamlakatimizda bo'layotgan barcha transport oqimiga qarashli masalalarni olib o'rganadigan bo'lsak turli xil sabablarni kuzatishimiz mumkin. Urganch shahrida avtotransport harakatini to'g'ri tashkillashtirish yo'llari tahlil qilinib kerakli taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: shahar, ko'cha, oqim, intensivlik, kesishma, jamoat transporti, transport infrastrukturası, avtobus.

KIRISH

Dunyoda avtomobil sanoatining rivojlanishi, aholining avtomobilga bo'lgan ehtiyoji ortishi va shahar aholisining harakatchanligi, vaqtni tejash, transportning qulayligi hamda yuk va yo'lovchilar harakatini tashkillashtirish shaharsozlikdagi muhim masalalardan biri hisoblanadi. Avtomobilizatsiya jarayonini ortishi shahar uchun salbiy tomonlar paydo bo'la boshladi, jumladan: yo'l-transport hodisalari; atrof-muhitning ifloslanishi; tirbandliklar; avtomobillar uchun to'xtash joylari hisobiga aholi uchun shahar maydonining rekreatsiya zonasini qisqartirish; ko'cha-yo'l tarmog'larining tarixiy shaharlardagi yodgorliklar, bino va inshootlariga haddan tashqari yaqinlashishi natijasida o'zidan (shovqin, chiqindi gaz, vibratsiya, elektromagnitik kabi) ta'sirlari belgilangan meyorlardan ortishi sababli shahar aholisiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan muhim omillar hisoblanadi.

NATIJALAR

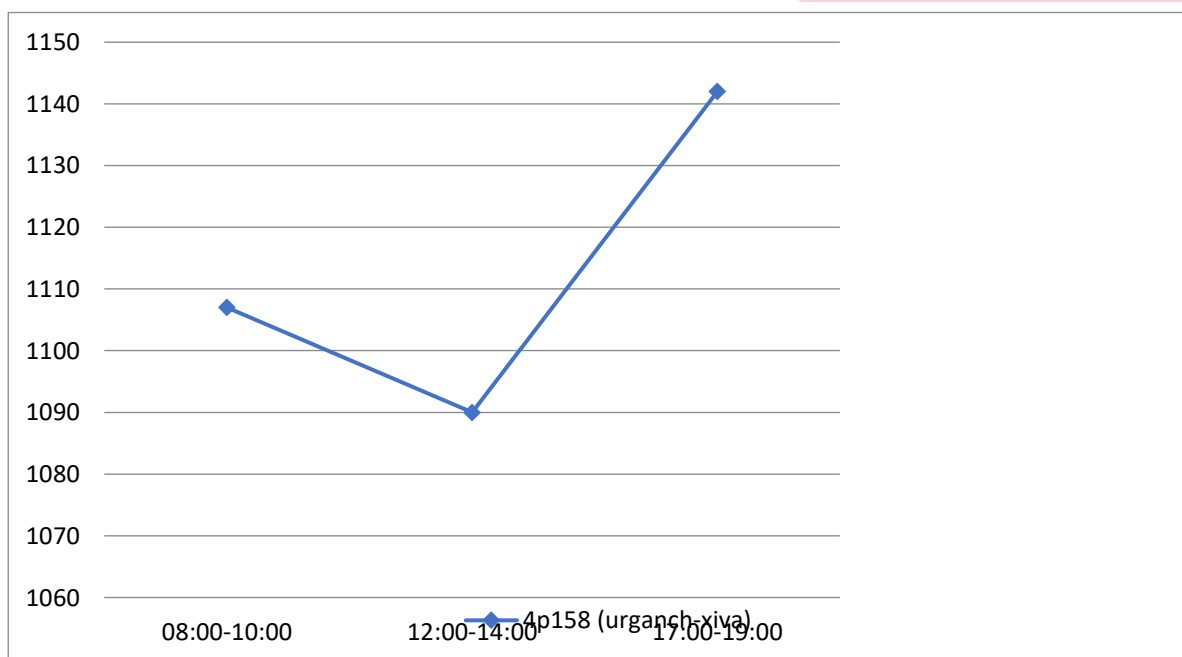
Urganch shahriga kirib keluvchi avtotransport oqimi jadalligini baholash va prognoz qilish. O'zbekiston Respublikamizning shaharlaridan biri hisoblangan 149,9 ming aholisidan iborat

bo'lgan Urganch shahar ko'cha-yo'l tarmog'ida yo'l harakati transport vositalarining qatnovidagi harakat jadallik masalalarini eksperimental tadqiqotlar natijalari bo'yicha tahlil qilish va matematik formulalar yordamida aniqlash bugungi kun talabidir.

Boshqa shaharlar qatori Urganch shahrida ham shaharga kirib keluvchi va chiquvchi avtotransport oqimimini baholashda zamonaviy shaharsozlik hamda muhandislik yechimlarini izlash, transport infratuzilmasini rivojlantirish va ko'cha-yo'l tarmog'ini rivojlantirish dolzarbligicha qolmoqda. Bugungi kunda shaharga olib keluvchi 6 ta davlat ahamiyatidagi 2 ta mahalliy ahamiyatdagi yo'llar mavjud.

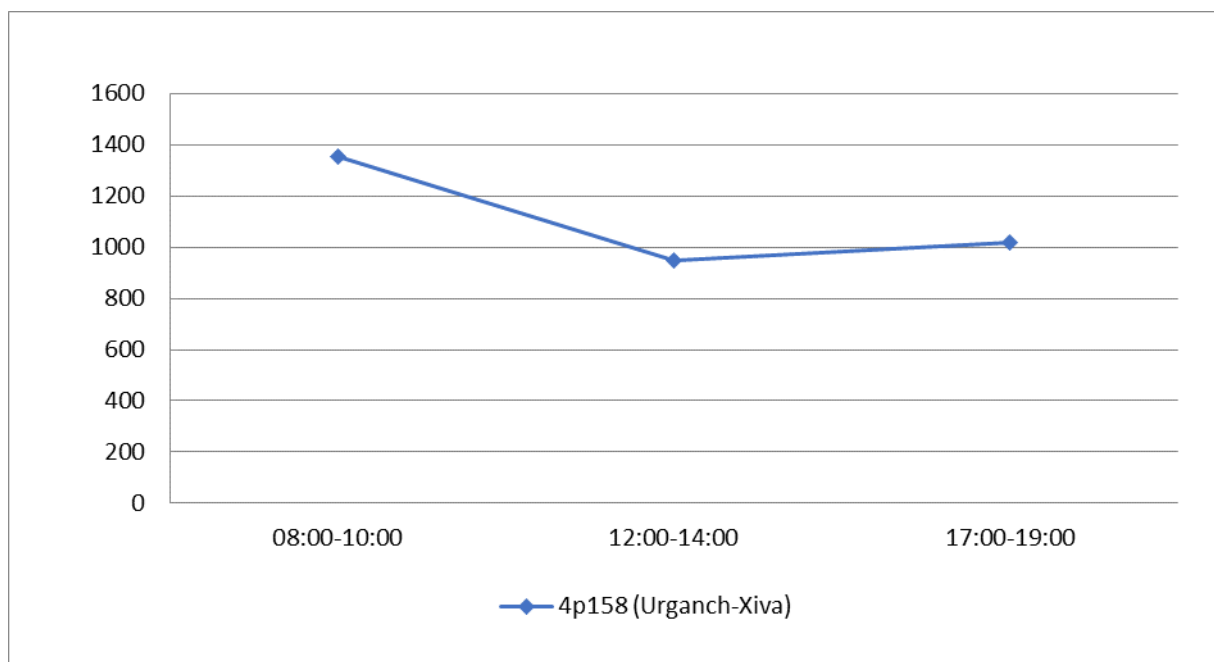
Shaharning asosiy ko'cha-yo'l tarmog'ida tirbandliklar mavjud bo'lishiga olib kelayotgan asosiy ko'rsatkichlar bu, kiruvchi va chiquvchi avtotransport vositalari oqim miqdori teng bo'lmasligi yoki kichikligiga aniqlik kiritish maqsadida, ushbu ma'lumotlari bo'yicha Urganch shahrida tadqiqot 2024-yil sentabr oyida o'tkazilgan hamda tadqiqot obyekti sifatida 4p158 (Urganch-Xiva) avtomobil yo'li olindi. Eksperimental tadqiqotlar kunning tig'iz (chas-pik) vaqtlarida 2-soat davomida davlat ahamiyatdagi avtomobil yo'llaridan shaharga kirib keluvchi va chiquvchi avtotransport vositalari miqdorini ertalabki soat 0800-1000 atrofida vizual sanash orqali tush vaqti soat 1200-1400va kechki vaqt soat 1700-1900 atrofida video kuzatuv orqali olib borildi va quyidagi ma'lumotlar olindi (2.1-2.2-rasm) .

Urganch shahriga kun davomida kirib keluvchi oqimning yuqori qismini 4p158 (Urganch-Xiva) avtomobil yo'lidan kirib kelishini 2.1-rasmdan ko'rishimiz mumkin, asosan kechki tig'iz vaktida ertalabki vaqtga qaraganda oqim kattaligi kuzatildi, tushlik vaqtida oqim ertalabki yoki kechki tig'iz vaqtga qaraganda oqim anchagina kamligi aniqlandi.

2.1-rasm. Urganch shahriga kirib keluvchi avtotransport vositalarining miqdori (avt/2-soat)

Urganch shahridan chiqib ketuvchi avtotransport vositalari miqdorining eng yukori ko'rsatkichini ertalabki chas-piq vaqtida ya'ni, 4p158 (Urganch-Xiva) avtomobil yo'li tashkil qilib, kechki chas-piq vaqtida esa ham 4p158 (Urganch-Xiva) avtomobil yo'liga to'g'ri keldi.

2.2-rasm. Urganch shahridan chiqib ketuvchi avtotransport vositalarining miqdori (avt/2-soat)

Iyun oyida o'tkazilgan eksperimental tadqiqotlar natijalari (2.1-jadval).

Urganch shahriga kirib keluvchi avtotransport vositalarining miqdori (avt/ 2-soat)

2.1-jadval

№	Yo'llar-ning nomi	Xarakat jadalligini hisobga olish varaqasi									
		Xisobga olingan vaqti	Yuk 2t gacha	Yuk 2t dan 5t gacha	Yuk 5t dan 8t gacha	Yuk 8t dan ortiq	Treyler va yarim tirkamalar	Avtobus	Troylebus	Mototsikl va moped	Yengil avtotransport
1	4p158 (Urganch-Xiva)	8:00-10:00	60	8	4	2	7	8	0	6	1012
		12:00-14:00	86	30	8	8	0	4	0	2	952
		17:00-19:00	58	12	14	4	12	14	0	12	1016

Shaharga kiruvchi oqimlarni harakat jadalligini hisoblashdan oldin turli transport vositalari harakatining jadalligini hisoblashda ularni quyidagi koeffitsiyentlarni qo'llash bilan bir hisob avtomobiliga keltirish lozim :

yengil avtomobillar – 1; yuk avtomobillari, yuk ko'tarishi, t: 2,0 gacha - 1,5; 2,0 dan 5 gacha - 2,0; 5 dan 8 gacha - 2,5; 8 dan ortiq - 3,5; treyler va yarim tirkamalar -3,5; avtobuslar - 2,5 trolleybuslar - 3,0 mototsikl va mopedlar - 0,5.

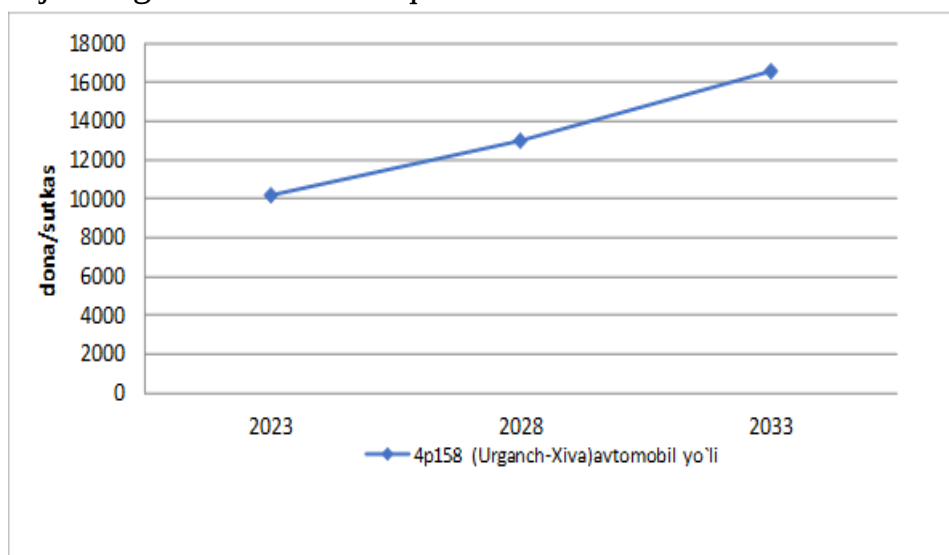
Yuqoridagilarni inobatga olgan holda Exel dasturiga formulalarni kiritish yo'li bilan yengil avtomobilga keltirish jadvali tuzildi (2.2-jadval).

Urganch shahriga kirib keluvchi avtotransport vositalarining yengil avtotransport vositasiga olib kelingan ma'lumotlar

2.2-jadval

№	Yo'llar-ni nomi	Yengil avtotransportga keltirish koeffitsientlar SHNQ 2.07.01-03 140-bandi bo'yicha										
		Xisobga olingan vaqti	Yengil avtotransport	Yuk 2t gacha	Yuk 2t dan 5t gacha	Yuk 5t dan 8t gacha	Yuk 8t dan ortiq	Treyler va yarim tirkamalar	Avtobus	Trolleybus	Mototsikl va mopedlar	Keltirilgan jami avtotransport vositalari moqdori
1	4p158 (Urganch-Urganch)	8:00-10:00	1012	60	8	10	6	24,5	20	0	3	1144
		12:00-14:00	952	129	60	20	24	0	10	0	1	1196
		17:00-19:00	1016	87	24	35	12	42	35	0	6	1257

Urganch shahar hududiga kirib keluvchi barcha transport oqiminining kelajakdagi (2.3-rasm) modelini prognoz hisoblar asosida ko'radigan bo'lsak, kelajak 10-yillikdagi o'rtacha yillik sutkalik harkat jadalligi 63% ortishi aniqlandi.

2.3-rasm. Urganch shahriga kirib keluvchi avtotransport vositalarining istiqboldagi o'rtacha yillik harakat jadalligi

XULOSA

Urganch shahrida tirbandlikni oldini olish uchun jamoat transport tizimini takomillashtirish, avtobuslar uchun alohida yo'lak tashkil qilish, taksi yo'nalishsiz yengil avtomobillar uchun alohida tizim ishlab chiqish kerak. Shaharda tig'iz paytlarda yuzaga keladigan tirbandlikning asosiy sabablaridan bittasi yo'l tor va ko'priklarni kamligi sabab bo'lishini aytishimiz kerak. Transport oqimi yaxshilash uchun yo'l o'tkazgichlarni tashkil qilish zarur bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 16.02.2023 yildagi PQ-59-son "Jamoat transporti tizimini isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori.
2. Ochilov A. M., Vohidov D. A. maqola "Transport oqimini o'rganish uslubi".
3. Ziyaev K., Omarov J., Urganch shahri jamoat transportida yo'lovchilar oqimini o'rganish, Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali (2022), volume.
4. Azizov Q.H "Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari " Toshkent-"Fan-texnologiya", 2009
5. <http://lex.uz> <http://kun.uz>